

Türkiye Basınında Namusun Halleri

A. Nevin Yıldız Tahincioğlu
Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

• • •

Özet

Türkiye'deki hegemonik cinsellik söylemine göre namus cinayetlerinin hedefinde ahlaki olarak 'düşmüş' kadınlar, töre cinayetlerinin hedefinde Kürtler, Ermeniler veya Araplar gibi etnik ve dinsel gruplara üye 'kurban' kadınlar, kadın cinayetlerinin hedefinde ise kentli- orta sınıf 'masum' kadınlar vardır. Başta cinsiyete olmak üzere etnisiteye ve sınıfa dayalı bir dizi ayrımcılık türüne örnek oluşturan bu söylemin haber metinleri özelinde analizi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, haber metinlerinde ele alınış biçimi özelinde, namus/ töre/ kadın cinayetleri ayrımı ile kadına yönelik şiddet ve namus normu arasındaki ilişkinin hangi açılardan manipüle edildiği gösterilmektedir.

Anahtar sözcükler: Namus/ töre/ kadın cinayetleri, yaygın medya, söylem çözümlemesi

Forms of Honor in Turkish Media

Abstract

According to the hegemonic discourse of sexuality in Turkey, while the objects of honor killings are morally "fallen" women, custom killings target at "victimized" female members of "primitive", religious and ethnical groups such as Kurds, Armenians or Arabs; and as to the women killings the target is considered as "innocent" middle class urban women. In this paper, primarily sexual, ethnic and class-based discriminations that this hegemonic discourse creates will be analysed as appeared in the media coverages, particularly through the examples of news. The paper aims at displaying how and in which forms the distinction between honor/ custom/ women killings manipulates the representation of the relationship between honor codes and violence against women.

Keywords: Honor/ custom/ women killings, mainstream media, discourse analysis

Türkiye Basınında Namusun Halleri

Türkiyeli kadınların eğitim, sosyalleşme, miras ve yaşam hakkı gibi temel haklarına erişimini sınırlayan, bu alanların tümünde erkeğe itaati zorunlu kılan ahlaki kurallar ve yasaklar bütünü olarak işlev gören namus, neredeyse toplumun tümünün üzerinde uzlaştığı bir meşruiyete sahiptir. Bu meşruiyetin sürmesini sağlayan en önemli mekanizmalardan biri de namus normu ve kadına yönelik şiddet arasındaki ilişkiyi kadınlar aleyhine manipüle eden namus/töre/kadın cinayetleri ayırımıdır. Sözü edilen adlandırma öbeğini ve bu öbeğin eklenildiği ayrımcı söylemleri örnekleyen haberlerin eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi ile analizini konu alan bu çalışmanın önemi, namus cinayetlerine ilişkin tartışmalarla birlikte düşünüldüğünde daha iyi anlaşılacaktır.

Türkiye'de namus cinayetlerine ilişkin görüşler çatışan iki bakış açısından çıkmaktadır. Bunlardan ilki hegemonik cinsiyet ve cinsellik söylemine eklenmektedir. Sözü edilen ilk ve yaygın bakış açısına göre namus cinayetlerinin hedefinde ahlaki olarak 'düşmüş' kadınlar bulunurken töre cinayetlerinin hedefinde Kürtler, Araplar gibi Kemalist-modernleştirici ideolojinin dışında kalmış 'ilkel' etnik ve dinsel gruplara üye 'kurban' kadınlar yer almaktadır. Yargı, akademi ve medyada geniş kabul gören bu söyleme göre namus cinayetlerinin hedefindekiler, 'töre kurbanlarından' farklı olarak, cinsel ahlak kurallarını 'aşan' kadınlardır. Muhalif söylem ise namus/töre cinayetleri ayırımına içerdiği cinsiyetçi ve milliyetçi öğeler nedeniyle karşı çıkmaktadır. Konuya yönelik ikinci bakış açısına işaret eden muhalif söyleme göre ise bu ayırım, cinsiyetçi ve milliyetçi ideolojilere eklenmektedir. Muhalif görüş temsilcileri sözü edilen cinsiyetçi ve ırkçı

dili yerinden etmek için kadın cinayetleri adlandırmasını oluşturmuştur. Sözü edilen adlandırma ile, kadınların sadece kadın olduğu için erkek şiddetinin nesnesi olduğuna dikkat çekilmek istenmiştir.

Ancak medyadaki sunumu ve yargı kararlarının etkisiyle, söylemsel bir manevrayla bu adlandırma da namus/töre cinayetleri ayrımını takip eden üçüncü bir kategori olarak hegemonik söylemin içine çekilmiştir. Söylemsel manevraya ise bu adlandırmanın namus kavramı ile kurduğu dışlama ilişkisi de olanak tanımıştır. Muhalif altyapısına rağmen, kadın cinayetleri adlandırması, kadın katliamının nedenini namus olarak göstermekte isteksizdir.

Çalışmada, kadın cinayetleri adlandırmasının, kadın hareketinin öngördüğünden farklı bir biçimde kullanılarak, namus/töre cinayetleri ayrımına eklendiği savunulmaktadır. Bu iddiaların kanıtlanabilmesi için namus cinayetlerine ilişkin kamusal söylemleri konu eden tartışmalar aktarılmış ve töre/namus/kadın cinayetleri adlandırmaları, belirlenen haberler üzerinden eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. Bu çalışmada namus/töre/kadın cinayetleri ayrımının yazılı basındaki örneklerinin incelenmesinde Teun Van Dijk tarafından geliştirilen eleştirel söylem çözümlemesine başvurulmuştur. Adlandırma ayrımlarına karşı çıkılan çalışmanın araştırma sorusu ise nedeni namus olan kadın katliamının adının neden “namus” olarak konulmadığıdır.

Araştırma sorusunun yanıtlanması ve varsayımlarının sınanması için *Hürriyet* gazetesinde 2005-2012 tarihleri arasında yayımlanan töre/namus/kadın cinayetleri haberleri ile üçüncü sayfadaki kız

çocuk, eş, eski eş, sevgili, eski sevgili cinayetleri arasından seçilen üç vaka ve bu vakalara ilişkin altı haber söylem çözümlemesine tabi tutulmuştur.

Bu vakalar, kamuoyunu uzun süre meşgul etmiş, gazeteler, bu olayların hemen her aşamasını ayrı ayrı haberleştirmişlerdir. Cinayetleri konu alan haberlerin eklemlendiği cinsiyetçi, milliyetçi ve oryantalist söylemler ile aynı haberlere yansıyan yargı kararlarında etkili olan cinsiyetçi, milliyetçi, oryantalist yaklaşımlar arasındaki benzerlikler görülmüştür. Bu benzerlikler sözü edilen haberlerin araştırma nesnesi olarak seçilmesinde etkili olan son ve en önemli nedendir. Haberlerin analizinde temel alınan sorular ve çözümlemenin araştırma kategorileri ise aşağıdaki gibidir:

- Bir cinayet neye göre namus, töre veya kadın cinayeti olarak adlandırılıyor?
- Adlandırma ile öldürülen kadının masumiyeti, maktul/katilin dini, etnik ve sınıfsal aidiyetleri arasında bir bağlantı kuruluyor mu?
- Aynı haberlerde katilin/maktulün etnik, sınıfsal ve dini aidiyetleri ile suçun kaynağı, nedeni (töreler veya dini inanış gibi) ve türü (bireysel, toplumsal, adli vaka veya politik gibi) arasında bir ilişki kuruluyor mu, kuruluyorsa parametreleri nelerdir?
- Bir cinayetin namus, töre, kadın cinayeti olarak adlandırılmasında namus bir anlamlandırma kategorisi olarak işlev görüyor mu?
- Bu adlandırmalar sorunun tanımlandığı zemini ve ideolojik eksenini etkiliyor mu?
- Adlandırma ile namus cinayetleri sorunun konulaştırılma biçimi arasında ilişki var mı?
- Bu ilişki namus cinayetleri sorununun manipüle edilmesine neden oluyor mu, oluyorsa hangi açılardan?

Örneklemin *Hürriyet* olarak seçilmesinde gazetenin cinsiyetçi/milliyetçi/oryantalist ideolojilere eklemlenme biçimi etkili olmuştur. Merkez sağda yer alan gazete, ayrımcılığın çeşitli türlerine makul düz-

lemlerde eklemlelenmekte dolayısıyla sözü edilen türlerin yaygınlaştı-
rılmasında büyük işlev görmektedir (Köker, Doğanay, 2010).

Namus Üzerine Kamusal Söylemler

Hegemonik görüşü temsil eden ilk bakış açısına göre, namus/ töre/kadın cinayetleri birbirinden ayrılmaktadır. Bu görüşe göre; töre cinayetlerinin hedefinde Kürtler gibi cumhuriyetin modernleşme projesi dışında kalmış dinsel ve etnik gruplara üye kurban kadınlar yer alırken (Faraç, 2004; Tezcan, 2003; Yirmibeşoğlu, 2003), namus cinayetlerinin hedefinde cinsel masumiyetini kaybeden kadınlar bulunmaktadır. Aynı söylem katilin ve maktulün kimliği nedeniyle töre, maktulün cinsel saflığı nedeniyle de namus cinayeti olarak adlandıramadığı cinayetleri kadın cinayetleri olarak tartışmaktadır. Cinsiyetçi, milliyetçi ve oryantalist ideolojiler tarafından biçimlendirilen bu söylemi kavrayabilmek için sırasıyla namusun kökenine ve milliyetçi ve modernleştirici cumhuriyet ideolojisi ile edindiği yeni anlamalara, töre cinayetlerini Kürt sorunu çerçevesinde tartışan yaklaşımlara, son olarak da kadın cinayetleri adlandırmasının arka planına işaret eden muhalif görüşe bakılmalıdır.

Namusun arka planı üzerine bir tartışma

Akdeniz ve Ortadoğu toplumlarındaki biçimiyle namus anlayışı, sadece ahlaki düzlemde değil, maddi düzlemde de toplumu düzenleyen bir değer ve kurallar dizgesinden oluşmaktadır. Kadınlığın utanç, erkekliğin ise onur/şeref gibi ahlaki değerler aracılığıyla tanımlandığı bu dizgenin arka planını, soyluluk ve toprak sahipliği arasında kurulan zihinsel ilişki oluşturmaktadır. Soya üye kadınların namusuna yönelik küçük bir şüphe bile soyun (kanının) saflığına ilişkin miti çökertmeye, dolayısıyla da toprak üzerindeki sahipliği şüpheli hale getirmeye yetmektedir. Sistemin düzenleyicisi akrabalık dünyasıdır. Namus ise akrabalık dünyasını hem maddi hem de ahlaki olarak düzenleyen bir norm olarak işlev görmektedir. Bu çerçeve, geniş hane örgütlenmesine denk gelen ev-içi alana kapatılan kadının üyesi olduğu topluluğun erkekleri tarafından kolektif bir biçimde denetlenmesine yol açmaktadır (Bourdieu, 1966; Delaney, 2001; Abu-Lughod, 2004;

Peristiany, 1966; Rivers, 1966; Tillion, 2006; Yuval-Davis, 1998; Zeid, 1966).

Türkiye’de Kemalist ideolojinin en önemli iddialarından biri, kadınları sözü edilen geleneksel ataerkil yapının pençesinden yani akrabalık dünyasının içerdiği ataerkil ilişkiler açısından kurtarmaktır. Ancak namus, çekirdek ailenin temel örgütlenme biçimi olduğu modern ataerkinde de toplumsal yapıyı düzenleyen kurucu ahlaki norm olmaya devam etmiştir. Çünkü milliyetçi-modernleştirici ideolojinin cinsiyet rejiminin ürünü olan yeni kadının özgürleşme sınırlarını belirleyen de namus olmuştur.

Nükhet Sirman (2002: 237-241), Cumhuriyetin cinsiyet rejiminin iki ötekisi olduğunu söylemektedir. Bunlardan biri eski sistem ve bunu temsil eden Doğulu imgesidir, diğeri ise namus normundan yoksun, düşkün Batılı toplumlar. Yeni rejim, modern Türk kadını kamusal alana davet ederek eski yapıdan ve Doğulu ülkelerden farklı olduğunu göstermiştir. Ancak aynı rejim, kadınların kamusal alandaki varlığını geleneksel bir değer olan iffet koşuluna bağlayarak, Türk kadını ve Batılı hemcinsi arasındaki sınırı yine namus ile çizmiştir.

Modern Türk toplumunun tesisinde önemli görevler üstlenmesi beklenen çekirdek ailenin örgütleyici bileşenleri, modern ahlakın da bileşenleri olan sevgi ve sadakat gibi duygulardır. Bu çerçevede namus, şiddet temelinde değil aile bireylerinin birbirine duyduğu sevgi ve eğitim yoluyla oluşturulan ahlak temelinde tanımlanmakta, dolayısıyla da korunmaktadır. Geleneksel kadının aksine, modern Türk kadını kendi namusunu koruyabilecek akla sahiptir. Eğitim, akıl ve namus arasında kurulan bu zihinsel ilişki, Türk kadınına kamusal alanda bulunma özgürlüğünü getirmiş ama kadınları özgürleştirememiştir. Çünkü çocuklarının anası olarak Türk kadınının kamusal alandaki varlığına olanak tanıyan namustan başka bir şey değildir. (Altınday, 2000, 2002; Arat, 1999; Berktaş, 1998; Durakbaşı, 1998; Kadioğlu, 1998; Kandiyoti, 1999; Sirman, 2000, 2006; Yıldız-Tahincioğlu, 2010).

Modern yapıda da geleneksel yapıda olduğu gibi kadınlar, milletin anası, bacısı veya eşi olarak tanımlanmış, bu yolla ana, baci, eş işlevlerinin dışına çıkan kadınların kriminalize edileceği de belli edil-

miştir. Nitekim milli iffetin timsali olarak kurgulanan Türk kadınıının karşısına, orospu olarak tanınmlanan yabancı/öteki kadın konulmuştur. Yabancı/teki kadının orospuluğa yatkınlığına ve buna bağlı akıbetine ilişkin tasvirler, “bizim kadınıımızın” gayri milli davranış anlamına gelen iffetsizliğe meyletmesi halinde karşılaşacağı yaptırımı ima eder niteliktedir (Bora, 2005: 242-243).

Bu kavrayışlar silsilesini yaygınlaştıran en önemli araçlardan biri yaygın medyadır. Türkiye medyası neredeyse her gün, iffet yoksunu öteki-yabancı kadının orospuluğunu ve buna bağlı akıbetini konu alan haberler aktarmaktadır (Köker ve Doğanay, 2010). cnc sayfaları dolduran bir diğer haber türü de yoldan çıktığı için kocası, eski kocası veya sevgilisi tarafından öldürülen, geç saatte sokakta olduğu ya da sevgilisine gittiği için tecavz hak eden kadınıların «ibret» verici öyküleri ile ilgilidir (Ercan, 2005; Mora, 2008; Köse, 2011). Bu ykler ile Türk kadını, “teki kadınılara” benzemesi halinde akıbetinin ne olacağı konusunda bilgilendirilmektedir. Haberlerde mağdur ve fail kolayca yer değiştirebilmektedir (İnceoğlu, 2004: 12-13). Hem haberlerin verilif biçimi hem de katilin, tacizcinin ve tecavüzcünün haberde ana kaynak olarak kullanılma şekli, failin suçunu mazur gösterip hafifletecek, mağdurun da suçlu olduğunu düşündürecek biçimdedir (Mater ve alışlar, 2007: 185). Böylece Türk kadını ile Batı arasındaki sınır iffet ile çizilmektedir. Ancak modernleştirici ideolojinin tek ötekisi ahlaki olarak düşkün olan Batı değildir. Bir diğerisi de rasyonel akıl yoksunu, ilkel Doğudur. Doğu ile kurulan ilişki Batıdaki namus cinayetlerinin meşrulaştırılmasında ve Kürt sorununun töre cinayetleri adı altında örtülü biçimde ele alınmasında önemli bir işlev görmektedir.

Töre cinayetleri adlandırmasının arka planı üzerine bir tartışma

Doğulu ülkelerin geleneksel kadın imgesi ile ahlaksız Batılı-yabancı kadın olarak konumlandırılan iki ötekinin ete kemiğe büründüğü örnekler yasal düzenlemelerde kendisini göstermektedir.

1926’dan 12 Ekim 2004’e kadar yrlkte kalan 765 sayılı Ceza Yasasında nitelikli olarak belirlenen hallerde adam öldürme suçu işleyenlerin cezasının indirilmeyeceği belirtilmiştir. Bu düzenlemeyi yorumlayan yargı, namus cinayetlerinin toplumsal tahrik altında

işlendiğinden “nitelikli” olmadığı sonucuna varmış ve cezalarda “haksız tahrik” indirimi yapmıştır (Türk Ceza Kanunu Kadın Çalışma Grubu, 2003: 15). TCK Kadın Çalışma Grubu, bunu nedenle yeni ceza kanunu yasalaştırılırken «namus saikiyle adam öldürme» suçunun, öldürme eyleminin nitelikli hallerinden birisi haline getirilmesini önermiştir. 2001’de kanun taslağı hazırlanırken Adalet Bakanı Aysel Çelikel tarafından yerinde görülen bu öneri, 2002’de Adalet Bakanı Cemil Çiçek tarafından taslaktan çıkartılmıştır (*Milliyet*, 26.05.2005). Tasarıda, namus/töre ayrımı yapılarak, töre cinayetlerinde indirim yapılmayacağı, namus cinayetlerinde yapılabileceği düzenlenmiştir. Yargı ise bir cinayetin dayanağının töre mi namus mu olduğunu belirlemek için “aile meclisi” kararını temel almıştır. Bu durum, sanıklara cinayeti namus nedeniyle işlediği, aile meclisi kararıyla işlemediği savunmasını yapma imkânı tanımış, namus cinayetlerine de indirim yapılmaya devam etmesinin yolunu açmıştır (Cumhuriyet Kadınları Derneği, 2005: 35-36).

Böylece sadece cinsel masumiyet değil, etnik aidiyet de cezayı belirleyen etken haline gelmiştir. Bu etkenler namus/töre cinayetleri ayrımı ve bu ayrımın beslendiği Türk, Sünni Müslüman ve orta sınıf erkek çoğunluğun kadın sorununa bakışının deyim yerinde ise kırmızı çizgilerine işaret etmektedir. Bu bakışın nedenlerinden biri hiç kuşkusuz ki Kürt sorunudur. Kürt sorununu tartışmak bu çalışmanın sınırını ve amacını aşmaktadır. Bu konudaki söylemlere töre/namus cinayetleri ayrımının beslendiği ve bu ayrımı besleyen iki temel söylemsel çerçeve özelinde değinilecektir. Töre cinayetlerini bir modernleşme sorunu olarak ele alan yaklaşımla kesişen ilk söylemde Doğulu adı altında tartışılan Kürtlerin varlığı, dolayısıyla da Kürt sorunu inkâr edilmektedir.

Hande Özkan’ın altını çizdiği gibi, Kemalist aydınların Batılaşıma ve Modernleşme eksenli yerleşik yaklaşımında Kürt sorununun bölgenin coğrafik ve iktisadi yapısından kaynaklandığı savunulmaktadır. Aynı söyleme göre, bölgenin Doğusunda yaşayan halk, ilkel aşiret yapıları içine sıkışmak sureti ile Kemalist modernleşme projesinin dışında kalmış dağ Türklerinden başka bir şey değildir (Özkan, 2001:

58). Bu söylem töre cinayetlerini bir modernleşme ve eğitim sorunu olarak ele alan görüşlerle kesişmektedir (Faraç, 2004; Tezcan, 2003). Söz konusu görüşlerde, töre adı altında tartışılan namus cinayetlerinin engellenmesi için bölgede hâkim aşiretçi yapının dönüştürülmesi gerektiği savunulmakta, ancak bu yapıya yönelik devlet desteği ve bölgedeki silahlı çatışmaların tahribatı konularında suskun kalınmaktadır.

1987-2003 arasındaki Olağanüstü Hal (OHAL) uygulaması döneminde yaşanan hak ihlallerinin ve 1990'lardaki zorunlu göçün yarattığı travmaların, bölgedeki kadınlar üzerinde yarattığı olumsuz etkilerinin de tartışma dışı bırakıldığı bu söylem, Kürt sorunun açıkça kabulünden sonra dönüşürek başka boyutlar kazanmıştır. Artık Kürtler'in inkarını değil, kültürel olarak ötekileştirilmesini temel alan bir başka söylem, Kürtler'in temel haklarına ilişkin taleplerinin artması ve bu taleplerin modern ve demokratik bir toplumsal yapı için kaçınılmaz gereklilik olduğu savının karşısında dolaşıma girmiştir. Bu yeni söylemin temel bileşenlerinden birini ise töre adı altında tartışılan namus cinayetleri oluşturmaktadır. Buna göre, Kürt geleneklerinde vücut bulan arkaik kültür, modern Türkiye Cumhuriyeti ile Kürtler arasındaki çatışmanın esas nedenidir (Sirman, 2007; Koğacıoğlu, 2007:135-142; Yıldız-Tahincioğlu, 2010:236-248).

Bu söylem, namusu Kürt kültürünün değişmez özü olarak gösterirken, buna yönelik müdahaleleri meşrulaştırarak oryantalist ideolojilere eklenmektedir. Dicle Kogacıoğlu'nun da belirttiği gibi, gelenek, değişik dönemlerde farklı tahakküm ilişkilerinin doğallaştırılmasında kullanılmıştır. Oysa 1980 sonrasında bölgede namus kavramıyla ilgili yaşanan değişim, kültürün davranışı belirleyen bir şablon veya sınırları belli bir ideoloji olduğu yolundaki tezi çürütmektedir. Bölgede yaşananlar ve sosyo-ekonomik dönüşümler, Kürtler'in bir bölümünün namus algısında da önemli dönüşümlere yol açmıştır (Yıldız Tahincioğlu, 2011). 1980 sonrası, bölgedeki politik yapılanmalar, kadını özne olarak davet etmiş ve geleneksel Kürt ailesi ile erkeğini hedefe yerleştirmiştir. Sözü edilen hareketler artık kadını değil, vatani namus olarak tanımlamaktadır ve erkek gibi kadını da namus olan vatan için

mücadeleye davet etmektedir. Bu çağrı, aşiretler ve dinsel yapıların baskısına karşı, kadına bir mücadele alanı yaratmıştır (Çağlayan, 2007: 98). Devletle çatışan yapılara katılan Kürt kadınları iki mücadele alanı belirlemiştir. Bunlardan birincisi sömürgeci olarak tanımladıkları devletle, diğeri Kürt erkekleri ve ataerkil yapıyla mücadeledir (Ova ve Yıldız Tahincioğlu, 2007).

Bütün dönüşümlere rağmen namus Doğu'da hâlâ töre ile birlikte tartışılmakta ve ayrımcı dilin en önemli silahı olarak kullanılmaya devam etmektedir. Bu söylem ülkenin Batısındaki namus cinayetlerini de doğallaştıran bir işlev görmektedir. Töre/namus cinayetleri ayrımının da beslendiği bu yaklaşım ile Kürtlerin töreleri nedeniyle kadınlarına uyguladığı şiddet lanetlenirken, Türklerin kıskançlık adına kadınlarına yönelttiği şiddet meşru ve anlaşılır hale getirilmektedir (Sirman, 2007).

Töresi uğruna öldüren erkekleri lanetleyen, aşkı uğruna öldüren erkekleri ise yücelten bu söylem, bazı «istisna» durumlarda tehdit edilmektedir. Ayşe Paşalı örneğinde de görüleceği gibi katillerin bazıları törelere bağlı hareket etmeyecek kadar modern ve eğitilmiş, makullerin bazıları da bağlı bulunduğu erkeği utandırmayacak kadar namusludur. Hegemonik söylemin kategorileri tarafından içerilemeyecek kadar istisna olan bu cinayetlerin yaygınlık kazanması ise doğallaştırılmasını zorunlu hale getirmiştir. İlginç olan ise hegemonik söylemin kategorilerini zorlayan bu cinayetlerin adlandırılmasında muhalif söylem tarafından getirilen kadın cinayetleri adlandırmasına başvurulmasıdır.

Kadın cinayetleri adlandırmasının arka planı üzerine bir tartışma

Bu tartışmalarda iki öge öne çıkmaktadır. İlki, cumhuriyet rejiminin kadınlara yönelik özgürleşmeci söyleminin sınırlarının namusla çizilmesi, ikincisi ise namus/töre cinayeti arasında yapılan ayrımın, başta Kürt sorunu olmak üzere cinsiyet eşitsizlikleri gibi toplumsal çatışmalara konu olan çeşitli meselelerin manipülasyonunda bir araç olarak kullanılmasıdır.

Ancak bir üçüncü yol, dahası “evrensel” olma iddiası ile tercih edilen kadın cinayetleri adlandırmasına ilişkin henüz bir tartışma

geliştirilmemiştir. Böylesine bir tartışmaya söz konusu adlandırmanın da bağlamını oluşturan muhalif söylemin temel argümanlarına dönerek başlanabilir. Bu söylem, namusu, Türkiye'deki yaygın ataerkil yapının bir ürünü ve hegemonik cinsellik söyleminin bir ögesi olarak görür. Sözkonusu bakış açısına göre, kadınların katlinde namusun gerekçe gösterilmesi hiçbir suretle meşru görülmemelidir (Ergil, 1986; Pervizat, 2005; Sancar, 2004; Sirman, 2006). Aynı söylemin temel savlarından biri ise namusun tüm Türkiyeli kadınların yaşamını düzenlediği, dolayısıyla töre/namus cinayeti ayrımının resmi ideoloji tarafından üretilen politik bir ayırım olduğudur (Pervizat, 2005; Sancar, 2004; Sirman, 2006). Zira namus, başta eril devletin organları, kurumları olmak üzere toplumun geri kalanı tarafından resmi ve gayri resmi yollardan korunmakta, dolayısıyla yeniden üretilmektedir (Durakbaşa, 1998; Kandiyoti, 1999; Sirman, 2006). Aynı zihniyetin bir ürünü olan töre/namus cinayetleri ayrımı ile namus üzerindeki uzlaşım manipüle edilmektedir (Pervizat, 2005; Sirman, 2006; Sancar, 2004; Yıldız Tahincioğlu, 2010). Türkiye'de namus cinayetleri, genellikle kadını hedef alan, erkek egemen sistemin bir yargısız infaz türü, kadın bedeni ve hayatı üzerinde erkek denetimini sağlamak için oluşturulmuş bir yol (Pervizat, 2005: 80-81), dolayısıyla da bir adalet sorunudur. Öyle ki genç bir kadının kocası veya sevgilisi tarafından öldürülmesinde olduğu gibi, küçük kızların tecavüzcülerinin korunmasında namusa meşrulaştırıcı bir neden olarak işaret edilmekte, dolayısıyla namus cinayetlerinin gerçek nedenleri manipüle edilmektedir. Muhalif görüş bu nedenlerle namus cinayetleri yerine, ataerkil yapının evrenselliğine vurgu yapmayı olanaklı kılan kadın cinayetleri adlandırmasını önermiştir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (Ankara: 11.21.2012) sözcülerine göre, kadın cinayetleri adlandırmasının namus/töre cinayetleri adlandırmalarından farkı, namusa ilişkin geliştirdiği "eleştirel" bakıştır. Kadın cinayetleri adlandırmasının da sahibi olan bu platform, namusun kavram olarak kullanımını kısıtlayıcı bulmakta ve hatta kavramın ataerkil yapıyı yeniden ürettiğini söylemektedir. Kadın cinayetleri adlandırmasının sunduğu bakış açısı ile Türkiye'de her sosyo-ekonomik sınıftan, her bölgeden ve her etnik kökenden kadını hedef alan cinayetleri kadın cinayeti olarak tanımlamak ve hatta kadınların sırf

kadın oldukları için söz konusu cinayetlere maruz kaldıklarını söylemek mümkündür.

Ancak sahip olduğu tüm iyi niyetine ve arkasına aldığı muhalif görüşe rağmen kadın cinayetleri adlandırması hegemonik söyleme eklenmiştir. Zira gerek yaygın medya gerekse yargı, kadın cinayetleri adlandırmasını namus ve/veya töre cinayeti olarak adlandıramadığı cinayetleri adlandırmak için kullanmaya başlamıştır. Kadın cinayetleri adlandırmasının hegemonik söyleme bu denli kolay eklenmesinin nedeni ise namus kavramı ile kurduğu ilişkinin biçimidir. Zira hegemonik söylemin yapmaya çalıştığı şey, farklı adlar altında kategorize ettiği cinsel şiddet türleri ile namus arasındaki ilişkinin üstünü örtmektir. Namus, gerek milliyetçi modernleştirici devlet ideolojisinin gerekse gelenek söylemi adı altında doğallaştırılan şiddet türlerinin esas nedenidir. Başka bir ifadeyle, namus kimsenin vazgeçmek istemediği bir norm, dolayısıyla da elbirliğiyle korunan bir değerdir. Namusu korumanın en iyi yollarından biri ise sonucu sık sık ölüme varan cinsel şiddet türleri ile bağlantısını kesmektir. “Kadın cinayetleri” adlandırması istemeden ve farkında olmadan bu çabaya katkı sağlamıştır. Bu iddiaların doğruluğunu sınamak, dolayısıyla da araştırmanın temel sorusuna yanıt bulmak için bir cinayetin neye göre namus/töre veya kadın cinayeti olarak adlandırıldığına, dahası bir cinayetin adlandırılmasında namusun bir kategori olarak kullanılıp kullanılmadığına bakmak gerekmektedir. Zira bu çalışmada sebebi namus olan bu üç cinayet türünün neden namus cinayeti olarak adlandırılmadığı sorusuna da yanıt aranmaktadır. Sözü edilen tartışmalara geçmeden önce çalışmanın yöntemi ve örnekleme dolayısıyla analiz konusu olan haberlerin arkaplanı açıklanacaktır.

Yöntem ve Örneklemin Belirlenmesi

Çalışma kapsamında *Hürriyet* gazetesinde Ocak 2005- Ağustos 2012 tarihleri arasında yayımlanan üç vaka ve bu vakalara ilişkin altı haber eleştirel söylem çözümlemesine tabi tutulmuştur. Haberlerin analizinde, namus cinayetlerinin adlandırılmasında başvurulan parametrelerin neler olduğu, dolayısıyla namus cinayetlerinin hangi açılar-

dan manipüle edildiği sorularının yanıtı aranmaktadır. Sözü edilen sorulara verilecek yanıtlar, TeunVan Dijk'in farklı bağlamlarda belirttiği üzere, söylemlerin ve ideolojilerin de baş aktörü olan biz/ onlar ikiliğinin olumlu/olumsuz temsillerine görünürlük kazandırmak, çeşitli toplumsal çatışmaları örtme/gizleme işlevi üstlenen söylemsel yapıları çözümlenmek açısından önemlidir (Van Dijk, 2003: 58-59). Biz/ onlar arasındaki bir dizi tahakküm ilişkisini maskeleyen süreçleri açığa çıkartmak için metnin sırasıyla bağlamsal ve metinsel olarak analiz edilmesi gerekmektedir (İnal, 1997: 144- 146). Bu çalışmada da haberler hem bağlamsal olarak analiz edilmiş, hem de metinsel yapıları çerçevesinde çözümlenmiştir. Haberlerin bağlamlarını incelemek için metnin makro yapısı üzerinde durularak konuları ve temaları açık hale getirilmiştir. Haber başlıklarında, girişlerinde ve spotlarında ortaya çıkan temalar ve ana konular, namus cinayetlerine ilişkin kamusal söylemlerle ilişkileri çerçevesinde analiz edilmiştir. Köker ve Doğanay'ın da belirttiği gibi, konuların analizi için haberlerde en çok rastlanılan tema ve anlam yapıları yol göstericidir (2010: 16-17).

Bu çalışmada, ikinci olarak metinlerin yerel yapıları analize tabi tutulmuştur. Sembolik sermayeyi elinde bulunduran insanlar, yalnızca konuları yani semantik makro yapıları saptayan tüm söylemin daha önceden belirtilen düzeyini değil, aynı zamanda metinlerin yerel yapısının nasıl yorumlanacağını da kontrol ederler (Dijk, 2010: 19). Konular söylemin bütününe ya da büyükçe bir bölümünün anlamını soyut olarak tanımlasalar da, metninin kendisinde de, örneğin özetler, alıntılar, başlıklar ya da manşetlerde, somut olarak oluşturulabilirler (Ülkü 2004: 376). Her hangi bir metinde kullanılan yerel cümleler, önermeler ve ikilikler okuyucular tarafından küresel makro yapıların bir fonksiyonu olarak yorumlanırlar (Dijk, 2010: 19). Sözü edilen nedenlerden dolayı, "söylem" dediğimiz dil kullanım birimlerinin sistematik ve açık tanımlarını üretmek için bağlamsal boyutu kadar, metinsel boyutunun da analiz edilmesi gerekmektedir (İnal, 1997: 144-146).

Yukarıda aktarılan çerçevede analiz edilen altı haberden ilk ikisi hamile eş, ikinci ikisi Ermeni töre cinayeti, sonuncusu Ayşe Paşalı cinayeti olarak isimlendirilmiştir. Söylem çözümlenmesine tabi tutulan

haberlerden ilkinde konu olan vaka hamile eş cinayeti olarak adlandırıldığı bir “üçüncü sayfa” cinayetidir. 6,5 aylık hamile Fatma D. (21) karnında bebeği ile sokak ortasında, kızının gözü önünde kocası Suat D. (26) tarafından 12 bıçak darbesi ile öldürülmüştür (*Hürriyet*, 17.11.2008; *Hürriyet*, 5.8.2012).

İkinci habere konu olan vaka, basında “Ermeni töre cinayeti” olarak adlandırılan bir vakadır. Zekeriya-Sonay Vural çifti, Fatih’te otomobillerinin içinde, gelinin abisi tarafından silahla öldürülmüştür. Bu cinayet basının töre cinayetlerine ilişkin ezberini bozmuş, durum tanımlarını alt üst etmiştir. Zira bu cinayetin neden töre cinayeti olmadığı, yaygın basın gibi, içinde *Ağos* (16.04.2012) gazetesinin de olduğu azınlık basını tarafından da tartışılan bir konuya dönüşmüştür. Sözü edilen haberler, sadece sahip olduğu cinsiyetçi dil ile değil aynı zamanda Kürtlere ve Ermenilere yönelik geliştirdiği ayrımcı dil nedeniyle de dikkat çekicidir. Bu haberlerden ilki cinayeti duyuran “10 Günlük evli çiftte kanlı infaz” (2.12.2010) başlıklı haber iken ikincisi yargı kararının konu edildiği “Farklı din cinayetine “töre”den çiftte müebbet” (17.04.2012) başlıklı haberdur.

Çalışmada son olarak, Türkiye’de kadına yönelik şiddetin sembollerinden biri haline gelen eski eşi İstikbal Yetkin tarafından sokak ortasında bıçaklanarak öldürülen Ayşe Paşalı cinayeti haberleri analiz edilmiştir. Ayşe Paşalı, 2010 yılında eşinden boşanmış ve eski eşinin ölüm tehditleri nedeniyle savcılık ve mahkemeden koruma talebinde bulunmuş ancak evlilik birliği kalmadığı için talepleri reddedilmiştir. Ayşe Paşalı eski eşi tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür. Bunun üzerine Ayşe Paşalı ismi ve davası, kadın sivil toplum kuruluşları ve medya tarafından ‘Sembol Davası’ olarak yakından takip edilmiştir. Dönemin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Aliye Kavaf’ın Ayşe Paşalı cinayetini “münferit bir cinayet” olarak değerlendirmesi (*Vatan*, 26.12.2010) ise konuya ilişkin tepkileri arttırmıştır. Çalışma kapsamında, “Cinayet gününü anlattı” (08.02.2011) başlıklı ilk duruşmayı konu edinen haberle, “Ayşe Paşalı davasında karar çıktı” (12.05.2011) başlıklı haberler incelenmiştir.

Hürriyet Gazetesi Örneğinde Namus/Töre/Kadın Cinayetleri Haberleri ve Bu Haberlerin Analizi

Çalışma kapsamında incelenen altı haberin ana konuları ve temaları ile yukarıda genel hatları ile özetlenen hegemonik söylem arasında güçlü bir dizi ilişki vardır. Bu söylem, Dijk'ın ifadesiyle, sembolik sermayeyi elinde tutan elit grupların (bizim) iyi yanlarını, bu grupların egemenliği altında olan Onlar'ın kötü yanlarını konuşmaya (Dijk, 2003: 60) olanak tanımaktadır. Zira hegemonik yerine muhalif söyleme eklenmek, namus kavramının olumsuz bir değer olarak tartışmaya açılmasını, dolayısıyla namus konusundaki suskunluğun bozulmasını gerektirmektedir. Türkiye'deki resmi ve resmi olmayan kurumların, bu tür bir kırılmaya sıcak bakmadığı ise açıktır. Sözü edilen söylemler ve haberler arasındaki etkileşim, makro ve mikro olmak üzere, aşağıdaki tartışmaların konusunu oluşturmaktadır.

Başlıklarda, girişlerde ve spotlarda namus/töre/kadın cinayetleri ayrımı

Konunun somutlaştırılmasında olduğu gibi sorunun konulaştırıldığı bağlamın oluşturulmasında da başlıklar önemlidir (Dijk, 2003: 59). Sorunun farklı biçemlerde tartışılmasına olanak tanıyan bağlamlar kendini en iyi başlıklarda gösterir. Aşağıda sıralanan başlıkların tümü namus cinayetlerini konu alan haberlere aittir ve her birinde sorun farklı bağlamlarda konulaştırılmış dolayısıyla da farklı adlar altında tartışılmıştır.

1. "6,5 aylık hamile eşini sokak ortasında öldürdü" (Hürriyet, 17.11.2008)
"O kocaya ağır tahrik indirimi" (Hürriyet, 05.08.2012)
2. "10 Günlük evli çifte kanlı infaz" (Hürriyet, 12.12.2010)
"Farklı din cinayetine "töre" den çifte müebbet" (Hürriyet, 17.04.2012)
3. "Cinayet gününü anlattı" (Hürriyet, 08.02.2011)
"Ayşe Paşalı Davasında Karar Çıktı" (Hürriyet, 12.05.2011)

Yukarıda üç kümede toplanarak başlıkları aktarılan haberlerin ilki –her iki haberin de yargılama sürecini anlattığı son küme hariç- olayla,

ikincisi ise olayın yargılama safhasıyla ilgilidir. İlk kümede yer alan iki haberde öldürülen kadının sadakatsizliği konu edilmiştir. İkinci küme haberlerde katilin ürettiği kör şiddet, son kümede yer alan haberlerde ise katilin psikolojik durumu konulaştırılmıştır.

İlk iki başlıkta kullanılan imalar, (ön)kabuller ve varsayımlar, cinayetin bir namus cinayeti olarak konulaştırıldığını gösterir niteliktedir. Başlıklarda katille maktulün akrabalık ilişkisi ön plana çıkartıldıktan sonra, sokak ortasında hamile kadının bıçaklandığı vurgulanmıştır. Namus cinayetlerinin genelde kamusal alanda ve akraba erkeklerce işlendiği düşünüldüğünde başlıktaki çerçeve netleşmektedir. Bir kocanın bebeğini taşıyan karısını bıçaklayarak öldürmesinin muhtemel nedeni namustur. Bu başlık, haberin konusunun “sadakatsizlik” olarak oluşturulduğu yerdir. “6,5 aylık hamile eşini sokak ortasında öldürdü” başlığı ile cinayetin bir namus cinayeti olduğu, dolayısıyla öldürülen hamile eşin masumiyetini yitirdiği ima edilirken, mahkeme kararını konu alan “O kocaya ağır tahrik indirimi” başlığı ile de sözü edilen imalar yargı eliyle hakikate dönüştürülmektedir. İlk başlıkta olduğu gibi, ikinci başlıkta da koca, katil zanlısı veya katil olarak tanıtılmamakta, cinayet “öldürme” olarak adlandırılmaktadır. Konu edilen başlıkta imalar ve sezdirmeler yoluyla çağrılan masum/ masum olmayan, dolayısıyla ölümü hak eden/ etmeyen kadın ikiliği, yargı kararını duyuran ikinci başlıkta yer alan: “O kocaya ağır tahrik indirimi” ifadesi ile hakikate dönüştürülmektedir. Başlığa çekilen “ağır tahrik indirimi” ifadesi, “o kocanın” yargı başta olmak üzere toplumun geri kalanı tarafından da mağdur bir muktendir olarak görüldüğünü göstermektedir. Olayın, sadakatsizliği cinayetin haklı gerekçesi olarak gören hegemonik söylem çerçevesinde konulaştırıldığı görülmektedir.

İkinci kümede yer alan ilk haberin “10 Günlük evli çifte kanlı infaz” biçimindeki başlığında “kanlı infaz” ifadesi dikkat çekicidir. Bu ifade ile cinayeti tasarlayan bir gücün varlığı ima edilmekte, dolayısıyla töre cinayeti çağrışımı yapılmaktadır. Aynı başlıktaki “10 günlük eş” ifadesi kadının masumiyetine, yani cinayetin bir namus cinayeti olmadığına işaret etmektedir. Böylelikle başlık, töre kurbanı masum bir

kızdan söz ediyor gibi görünmektedir. İlk başlıktaki töre imasıyla, esasında başka bir söylemin devreye sokulduğu ise dava kararının duyurulduğu ikinci başlıkta açıklık kazanmaktadır: “Farklı din cinayetine “töre”den çifte müebbet”. Sadece Türkler’in Kürtler karşısındaki üstünlüğünü değil, aynı zamanda Müslümanların Hıristiyan-Ermeniler karşısındaki üstünlüklerini de konuşmaya, dolayısıyla Türk-Müslüman ve erkek çoğunluğa işaret eden Biz’i yüceltmeye olanak tanıyan bu söylemde, biri Kürt diğeri Ermeni olmak üzere iki öteki, dolayısı ile Onlar vardır. Sözü edilen iki haberin de ana konusunu “şiddet” oluşturmaktadır. Haberde, Sonay ve eşinin öldürülmesi, Ermeni Hıristiyan azınlığın Sünni-Müslüman çoğunluğa duyduğu nefretin bir sonucu olarak görölmektedir.

“Kadın cinayetleri” adlandırmasına örnek oluşturan üçüncü vaka, Ayşe Paşalı cinayetidir. Bu olayı konu alan haberlerden ilki, duruşmaya ilişkin bilgiler içermektedir. Haberin “Cinayet gününü anlattı” biçimdeki başlığında yer alan “cinayet” kelimesinin işaret ettiği gibi, Paşalı’nun cinsel masumiyeti, bu “öldürmeyi” namus cinayetlerinden ayırarak gerçek bir cinayet yaparken, kurbanın suçun kaynağı olarak gösterilebilecek bir etnik, sınıfsal konuma sahip olmaması ise olayı töre veya din cinayetlerinden ayırarak bireysel bir suça dönüştürmektedir. Haber başlıklarına taşınan suçlu profili, cinayetin “normal olmayan” bir eski kocanın işlediği “münferit” bir cinayet olduğunu gösterir niteliktedir. Aynı haberin “Tanıkların ifadeleri”, “Yetkin’e tepkiler”, “Duruşma sonrası Açıklamalar”, “Ankara Kadın platformu üyeleri” alt başlıkları vardır. Dava kararını duyuran “Ayşe Paşalı Davasında Karar Çıktı” başlığı ve aynı haberin “Karar umarım örnek olur”, “Taksimde Ayşe Paşalı’ya destek nöbeti”, “Karar, Emsal Olsun” “Kadın Cinayetleri Önlensin” ara başlıklarıyla da muhalif görüşler ön plana çıkartılmaktadır. Kadın örgütleri başta olmak üzere çeşitli muhalif görüş temsilcilerinin açıklamaları haber kaynağı olarak kullanılmıştır. İkinci haberin ara başlıklarında, Paşalı cinayetindeki devlet sorumluluğuna farklı yönlerden değinen bu açıklamalarda, polis kuvvetleri gibi yargı organının da kadın cinayetlerini engellemede yetersiz, hatta isteksiz olduğu söylenmektedir. Paşalı cinayetine neden olan devlet ihmalinin, ana başlığa ve haber girişine taşınmaması ise dikkat

çekicidir. Ancak ikinci haberin ana ve ara başlıklarında devletin (ortadan kalkan) sorumluluğu mahkemenin aldığı “örnek karar” çerçevesinde konu edilmektedir. Başka bir ifadeyle, ilk haberde sorunun konulaştırılmasında katilin kişisel özellikleri esas alınmış, devletin cinayetindeki sorumluluğuna soyut düzlemde ve genel geçer ifadelerle değinilmiştir. İkinci haberin başlıklarında ise devletin sorumluluğu, yargının aldığı “örnek karar” bağlamında konu edilmiş, dahası bu kararın kadın cinayetlerini önlemeye yönelik olumlu katkısına somut düzlemde değinilmiştir. Böylece Paşalı cinayeti ile yerinden edilen hegemonik söylemin, dolayısıyla Biz aleyhine bozulan dengenin tekrar kurulması için muhalif söyleme başvurulmuştur.

Başlıkların da gösterdiği gibi, olayın konulaştırıldığı bağlam ile adlandırılma biçimi arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur. Adlandırma (namus/töre/din/kadın cinayeti) suçlu-suça maruz kalan arasındaki ilişkiye, suçun türüne (bireysel mi, toplumsal mı olduğuna), meşru görülüp görülmediğine ilişkin tartışmaların yönünü belirlemekte, dolayısıyla haberlerdeki Biz/onlar temsillerini biçimlendirmektedir.

Cinsel masumiyet ve namus cinayetleri

Söylem çözümlemesinde, söylenenler kadar söylenmeyenler de analiz edilmelidir (Dijk, 2003: 60-61). Söylenmeyenlerle, ortaya atılan tezin tartışmasız bir şekilde doğru olduğu, dahası bu tezin doğruluğunun herkesçe kabul edildiği varsayılır. Hiç kuşkusuz ki namus cinayetleri haberlerinde yer alan en güçlü ima, “masum olmayan kadının öldürülmeyi hak ettiği” temasında gizlidir. İncelenen ilk haberin ana temasına işaret eden bu ima, Tanıl Bora’nın da altını çizdiği gibi milli bir değer olan namusun aşılması durumunda kadınlara hadlerinin bildirileceği mesajıyla yüklüdür (2005: 241-246). Bu çerçeve aynı zamanda cinayetlerin adlandırılmasında, dolayısıyla tartışılmasında temel alınan bir ilk kategori olarak da işlev görmektedir. Zira aşağıdaki analizlerde de görüleceği gibi bir cinayetin türünün belirlenmesinde esas alınan ilk veri öldürülen kadının cinsel masumiyetidir.

Masumiyetin belirleyiciliğini örneklemek üzere “6,5 aylık hamile eşini sokak ortasında öldürdü” başlıklı habere bakılabilir. Haberin

başlığında ima edilen sadakatsizlik, haberin geri kalanındaki alıntılar ve özetler ile somutlaştırılmıştır. Haberin girişinde yer alan ve olayı özetleyen “Kendini aldattığından şüphelendiği 6,5 aylık hamile eşini sokak ortasında bıçaklayarak öldürdü” biçimdeki ifade gibi, katil zanlısı kocanın ve cinayeti meşrulaştıran isimsiz komşuların, çevre sakinlerinin haber kaynağı olarak kullanılması, haberin dilinde suçlu ile suça maruz kalan arasında olması gereken dengeyi maktul aleyhine bozmaktadır. Koca Suat D.’nin cinayeti işleminin nedeni olarak gösterdiği eşin sadakatsizliği, haberde cinayeti meşrulaştıran bir gerekçe olarak sunulmaktadır. Böylece haber, Suat D.’nin ifadesine eklenmekte, her ikisi de cinayeti ihanetin beklenen sonucu olarak göstermektedir. “O kocaya tahrik indirimi” başlıklı davayla ilgili ikinci haber, yargı sisteminin sadakatsiz eşin akıbeti konusunda “O koca” ile aynı fikri paylaştığını açıkça göstermektedir. Mahkeme heyeti öldürülen kadının sadakatsizliğini ‘ağır tahrik’ saymış, “o kocanın” cezasını müebbet haptisten 16 yıl 8 ay hapis cezasına indirmiştir.

Haberin dili, Dijk’in ifadesiyle, anlatılanlardan çok sosyal bilişimizde yaptığı çağrışımlarla “anlatılmıyor olan” bilgiler, inançlar ve ahlaki değerleri göreve çağırmakta, sezdirmeler yoluyla yapılan örtük anlatımlarla (2003: 60-61) haberde “aldatılan” kocanın dramı aktarılmakta, öldürülen eşin cinsel saflığını yitirdiği mesajı verilerek cinayet haklılaştırılmaktadır. Eril zihniyeti ve yapıyı temsil eden kocanın iyi, masumiyetini yitirmiş kadınları temsil eden maktulün (Onların) kötü olarak temsil edildiği bu başlıklarla namus, cinayete neden olan olumsuz bir kavram olarak değil, hamile bir kadını karnında bebeği ile öldürmenin meşru-ahlaki zemini olarak konuya dâhil edilmektedir. Her iki başlığa hâkim olan cinsiyetçi/milliyetçi dille okuyucuya, Türk kadınlarının (Onlar) milli ahlaki değerleri aşması durumunda, namusa bekçi tayin edilen Türk erkekleri (Biz) tarafından “öldürüleceği” hatırlatılmaktadır. Dahası, namusu aşan kadının öldürülmesinin gerçek bir cinayet bile sayılmayacağı ima edilmekte, böylece ahlaki sınırlar yeniden çizilmektedir.

Namussuz kadının öldürülebileceğine ilişkin bu söylem, sadece aldatan eşin akıbetini konu alan üçüncü sayfa haberlerinde değil,

“masum kadınların” öldürüldüğü durumlarda da dolaşıma girmektedir. İkinci kümede yer alan ve Ermeni töre cinayetini konu alan haberlerde, her şeyden önce kurbanın masumiyeti iması ve bu imayı kanıtlayan ifadeler yer almış, dolayısıyla da “masum genç kızın” ölümü hak etmediği söylenmiştir. “10 Günlük evli çifte kanlı infaz” başlıklı haberde yer alan ifadelere göre, Müslüman Zekeriya Vural, Sonay’ı ailesinden defalarca istemiş, ancak Sonay’ın Ermeni ailesi “kültür farklılığı” gerekçesi ile “birbirini seven çifti” ayırmıştır. Bu nedenle “kız evden ayrılarak gizlice evlenmek zorunda” kalmıştır (Hürriyet,12.12.2010). Aynı haberde, Sonay’ın ailesinden habersiz evlendiği için çok mutsuz olduğu, “nikahında siyah giydi” ifadesiyle ima edilmektedir. Haber anlatısında Sonay’ın, ailesinden gizli evlenmekle yaygın namus normlarına aykırı davranmış olduğu, ancak bekaretini evleninceye kadar korumuş olmakla en temel norma sadık kaldığı, dolayısıyla ölümü hak etmediği söylenmektedir.

Masum/masum olmayan, dolayısıyla ölümü hak eden/etmeyen kadın ikiliği Ayşe Paşalı cinayeti haberlerinde de yeniden üretilmektedir. “Cinayet Gününü Anlattı” başlıklı haberde eski eş İstikbal Yetkin’in cinayet gerekçelerine yer verilmiş, bu yolla da Paşalı’nın masumiyeti kanıtlanmaya çalışılmıştır. Haberde, eski eşin, Paşalı’nın bir akrabasının düğünü için İstanbul’a gitmek istediği, kendisinin de “gidebilirsin” dediği, annesiyle İstanbul’a giden küçük kızının telefon açarak, “Baba, seni üzecek bir şey söyleyeceğim. Annem dayısının oğluyla dans etti” dediği belirtilmektedir. Bunu takip eden ve katil eski eşe ait “Bir akrabasının düğününde dayısının oğluyla dans etmiş.... Herkes birbiriyle dans edebilir ama benim karım edemez...” (Hürriyet, 08.02.2011) ifadesi, Paşalı’nın “masumiyet”ine işaret etmektedir. Habere yerleştirilen bu ifadeler, Paşalı’nın sadakatsiz bir eş değil, aksine şiddet eğilimi olan sapkın bir kocanın namuslu karısı olduğu biçimindeki imayı pekiştirmektedir. Sadık bir eş ve iyi/fedakâr bir anne, dolayısıyla da ölümü hak etmeyen bir kurban olan Paşalı için çizilen bu tablo, ikinci habere konu olan mahkeme kararı ile netleşmektedir. Dava sonucunun aktarıldığı “Paşalı davasında karar çıktı” başlıklı haberin girişinde mahkeme kararı, “Ayşe Paşalı’yı öldü-

ren eski kocasına “kasten adam öldürmek” suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verildi. Mahkeme, iyi hal indirimi uygulamazken, kararın oy çokluğu ile alındığı bildirildi.” (Hürriyet, 12.05.2011) biçiminde özetlenmektedir. Mahkeme, namusu işlediği cinayetin nedeni olarak gösteren eski eş İstikbal Yetkin’e tahrik indirimi vermemekle Ayşe Paşalı’nın namusa dair normları çiğnememiş ve öldürülmeyi hak etmemiş olduğu konusunda basınla aynı görüşte buluşmuştur.

Birincisi açıkça ifade edilmese de namus, ikincisi töre-din üçüncüsü ise kadın cinayeti olarak adlandırılan dolayısıyla sözü edilen isimlerin gerektirdiği biçimde konulaştırılan üç vakanın ortak paydası aslında namustur. Başka bir ifadeyle cinayetler adlandırılmadan önce öldürülen kadının namuslu olup olmadığına dolayısıyla ölümu hak edip etmediğine bakılmıştır. Yukarıdaki analizlerden de anlaşılacağı üzere, kurban kadınların namusu sadece haberlere değil mahkeme salonlarındaki tartişmalara da konu olmuştur. Kadın cinayeti olarak sunulan bütün diğer olaylarda olduğu gibi Paşalı davasında da katil, cinayeti eşinin namussuz olduğu iddiasıyla haklılaştırmaya çalışmuştur. Gerek haberlerde gerekse yargı kararlarında yaygın namus algısına ait masum/masum olmayan kadın ikiliği yeniden üretilmiş, böylece ölümu hak eden/etmeyen kadın kategorileri oluşturulmuştur. Daha önemlisi bu kategorilere cinayetlerin adlandırılmasında öncelikle başvurulmaktadır. Maktulün masumiyetine duyulan inanç ise katilin ve maktulün etnik, dinsel, sınıfsal aidiyetlerinin önem kazandığı bir diğer söylemsel çerçeveye de yerleşmektedir. İzleyen bölümde cinsiyetçi, aynı zamanda ırkçı ve oryantalist ideolojilere eklenen bu söylem tartişılmaktadır.

Kültürel bir suç olarak töre cinayetleri

Dijk’in de altını çizdiği gibi, ideolojilerde, biz/ onlar kategorilerinin belirlenmesinde, Ötekiler hakkındaki (ön)varsayımlara ve yadımalara sıkça başvurulur. Her tür önyargılı söylemin en tipik olanı, sözde olumsuzluğu herkesçe bilinen yadıma ifadesinde kendini açığa vurur: “X’e karşı değilim ama...”. Buna “sözde olumsuzluk” denmektedir, çünkü bu cümlecik ile diğer gruba karşı olumsuz bakış ya da

ırkçılık yadsınabilmekte, cümlenin geri kalan kısmında ise ötekiler hakkında bu ilk cümlecğin sağladığı rahatlıkla her tür olumsuz yargı ifade edilebilir hale gelmektedir. Böyle bir durumda yadsıma bir olumsal kendini-sunma, bir saygınlık koruma şekli olarak iş görür (Dijk, 2003: 64).

Ermeni töre cinayeti haberleri bu sözde olumsuzluk durumunu örneklemektedir. Bu haberlerde, ilk olarak Ermenilerin (Kürtlerden farklı olarak) modern ve kentli oldukları, bu yüzden de töre cinayeti işleyemeyecekleri söylenmektedir. Haber söyleminin analizi sonucunda, Kürtler ile Ermeniler arasında örtük olarak kurulan bu ırkçı zıtlık ilişkisinin hangi amaca hizmet ettiği iyice açıklık kazanmaktadır. İlk haberde aktarılan, Sonay ve ailesinin “20 yıldır Samatya’da yaşadığı” gibi kız ve oğlanın uzun süredir görüştüğü bilgileri de cinayetin töre cinayeti olmadığı imasını taşımaktadır (Hürriyet, 12.12.2010). İkinci haberde öldürülen Sonay’ın kentli-modern hayatına, dolayısıyla cinayetin töre cinayeti olamayacağı imasını pekiştiren ifadeler bulunmaktadır. Sonuç olarak her iki haberde de cinayetin neden töre cinayeti olamayacağı söylenmekte, ardından da din cinayeti olduğu ima edilmektedir. Böylece, Kürtler ve Ermeniler hakkında olumsuz imalar içeren bu söylemler ile Türk/Müslüman/orta sınıf/erkek Biz’i temsil eden iktidar grupları olumlanmaktadır. Başlıkta yer alan töre cinayeti iddiası, haberin girişinde ve geri kalanında çürütülmektedir.

...Kültür farkı nedeniyle ailece evliliğe karşı çıktıklarını söyleyen zanlı ifadesinde “Bize rağmen evlendiler...” dedi.

Sonay Vural’ın Süryani olduğu ailesinin de “başka dinden” diyerek, Zekeriya Vural ile evliliğine karşı çıktığı ileri sürüldü (Hürriyet, 12.12.2010).

Bu alıntı aynı haberin başlığında yer alan “kanlı infaz” ibaresinin içerdiği töre imasını açıklar niteliktedir: “Kanlı infaz” ile geri kalmış cemaat yapısına işaret edilmiştir. Bu cemaat yapısı Müslüman cemaatinden farklı olarak “hoşgörüsüz ve acımasız”dır.

“Kız tarafı önce düğüne karşı çıktı. Dinlerinin ayrı olması sorun olmamalıydı. Bizim oğlumuz Müslüman olduğu için evliliği kabul etmediler. Biz

barış olsun diye çok uğraştık... Düğün kilisede olacaktı ve Zekeriya'nın da dinini değiştirmesi gerektiğini söylüyordu. Hatta ilk kaçtıklarında, kızın ailesi arayarak 'Bu işi kan temizler' deyince kız tekrar evine dönüyor." diye konuştu (Hürriyet, 12.12.2010).

Yukarıdaki alıntıyla, Müslüman damat ve ailesi için sorun olmayan inanç farkının Ermeni-Hristiyan kızın ailesi, dolayısıyla Ermeni cemaati için cinayet işletecek kadar sorun teşkil ettiğine işaret edilmektedir. Yargı kararının duyurulduğu "Farklı din cinayetine "töre"den çifte müebbet" (Hürriyet, 17.04.2012) ikinci haberde okuyucuya gösterilmek istenen şey, "Ermenilerin töre cinayeti işlemediği, ancak din cinayeti işlediğidir". "Hristiyanlıkta töre olmaz" ara başlığı gibi, bu ara başlığın altında yer alan "Davanın dünkü karar duruşmasında, sanık avukatı, "Müvekkilim Hristiyan'dır. Hristiyanlarda töre cinayeti yoktur" diyerek iddiayı reddetti" ifadesiyle okuyucuya "kimlerde töre cinayeti olur?" ve "töre değilse bu ne cinayettir?" soruları sordurulmakta, dolayısıyla haberde eksik bırakılan bilgi okuyucunun sosyo-bilişsel hafızasından çağrılmaktadır. İlk sorunun yanıtı "töre cinayetini Kürtler işler" şeklinde verilirken, ikinci sorunun yanıtı "bu bir din cinayettir" biçimindedir. Böylece töre cinayeti Kürt, din cinayeti ise bir Ermeni kimliğine ait kılınmakta, sezdirmelerle Türklerin töre cinayeti işlemeyecek kadar aydınlık/modern, Müslümanların ise din cinayeti işlemeyecek kadar hoşgörölü ve vicdanlı olduğu ima edilmektedir. Haberin tümünde cinayetin neden infaz, katil erkek kardeşin de neden başkalarının iradesiyle cinayet işleyen bir tetikçi olduğu sorusuna yanıt aranmaktadır.

Paşalı cinayetine ilişkin haberlerde ise cinayetin nedeni ile Türk/Müslüman ve orta sınıfa üye olan eski eşin ruh sağlığı arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Suçu bireyselleştiren bu çerçeve, sadece Paşalı'nın eski eşinin Biz'i temsil eden sınıfsal, etnik ve dinsel konumundan değil, aynı zamanda Paşalı cinayetindeki devlet sorumluluğunu gizleme çabasından da kaynaklanmaktadır. Zira kurbanın masumiyeti ve katilin kimliği nedeniyle hegemonik söylemi yerinden eden bu istisna halinde cinayeti meşrulaştıracak argümanlar tükenmiş, dolayısıyla namus belası oldukça zor bir biçimde bertaraf edilmiştir.

Sistematiik değil münferit: Kadın cinayetleri

Paşalı cinayeti, yukarıdaki başlıklar altında da belirtildiği gibi maktulün namuslu olması nedeniyle bir namus cinayeti değildir. Töre cinayeti de olamaz. Cumhuriyet rejiminin tasarladığı biçimi ile kentli, eğitimli ve orta sınıf olan bu ailede yaşanan şiddetin hiçbir rasyonel açıklaması yoktur. Paşalı olayı, üzeri örtölmeye çalışılsa da Türkiye’de her sınıftan her yaştan ve her inançtan kadınının kendi yaşamı üzerinde aldığı kararlar nedeniyle öldürölebileceğini göstermektedir. Namusun bir itaat sorunu olduğunu da gösteren bu çerçeve, hem namus/töre cinayetleri ayırımının sınırlılıklarını hem de buna içkin çelişkileri gün yüzüne çıkartmaktadır. Kuramsal tartışmalar ve haber analizleri, kadınların maruz kaldığı erkek şiddetinin iki koşula bağlandığını göstermektedir. İlki, kadının cinsel saflığını yitirdiğı için öldürölebileceğı, ikincisi, kadının mensubu olduğu etnik ya da dini topluluğun ilkel törelerinden dolayı cinayete kurban gidebileceğidir. Ancak Paşalı olayı, ideolojileri deşifre etmekte, başka bir ifadeyle kentli/eğitimli, hepsinden önemlisi namuslu kadınların öldürölebilir olduğunu gözler önüne sermektedir.

Gerek yaygın medya gerekse yargı, Cumhuriyet’in ideal kadınıni yani Batılı hemcinslerinden farklı olarak namuslu, Doğulu hemcinslerinden farklı olarak da eğitimli, kentli-modern olan Türk kadınıni hedef alan bu cinayetleri, muhalif söylemin bir ürünü olan kadın cinayetleri adlandırmasına başvurarak ifade etmektedir. Her ne kadar söylemin sahipleri, tüm cinayetler için bu ismi kullansa da yaygın medya ve yargı, ayırımı yapmaya devam etmekte, böylece üçüncü bir kategori yaratmakta, böylelikle cinayetlerin namus nedeniyle işlendiğinin gizlenmesine yol açmaktadır. Haber analizlerinde göröldüğü üzere, kadın cinayetleri adlandırması, namus/töre cinayeti adlandırmalarının sınırlarına girmeyen durumlarda, bir kavramsal araç olarak kullanılmaktadır.

Paşalı cinayeti, eğitimin, kentleşmenin namus cinayetlerini ortadan kaldırmadığını, dahası modernleşmenin neferi olarak sunulan devletin bizatihi bu cinayetlere çanak tuttuğunu göstermektedir. Bu gerçekliğin saklanabilmesi için cinayet “münferit” olarak tanımlan-

mış, kocanın akıl sağlığı ve cinayet arasındaki ilişki vurgulanmıştır. Basın ve yargı, cinayetin neden işlendiğini anlamamaktadır. Olayın basınca kadın cinayeti olarak kategorize edilmesi, aslında bu anlamlandırılmama halinin bir sonucudur.

Haberlerdeki tırnak içi ifadelerde görünürlük kazanan muhalif söyleme göre, Paşalı cinayeti Türkiye'deki sistematik kadın cinayetlerinin örneklerindedir. Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) milletvekili Sabahat Tuncel'in yanı sıra, farklı kadın örgütü temsilcilerinin sözlerinin aktarıldığı ifadelerde, katil eski eş Yetkin'in ruh halini önplana çıkartan yaygın medya eleştirilmektedir. Bu alıntılarla çelişecek biçimde haberlerde, katil kocanın ruh sağlığına cinayetin rasyonel nedeni olarak işaret edilmiştir. Maktulenin cinsel saflığının ya da ailenin eğitim ve gelir düzeyinin cinayet nedeni olmadığı belirtildikten sonra, cinayeti hazırlayan ikincil unsurun devletin koruma vermemesi olduğu ifade edilmektedir. Fakat mahkemenin kararıyla devlet gerekli adımı atmış, kocayı cezalandırmıştır. İlginç olan ise bu haberlerde bir kadının boşandığı eşi tarafından öldürülmesi ile yaygın namus algısı arasındaki ilişkiye, cinayetin nedeni olarak hiç bir surette işaret edilmemesidir. Bu durum, kadın cinayetleri adlandırmasının bağlamından kopartılarak dolaşıma sokulduğunun da kanıtıdır.

Bununla paralel olarak Paşalı cinayetine ilişkin ilk haberlerde, eski eşin son dönem yaşadığı olaylar ve bu olayların ruh sağlığı üzerinde yarattığı olumsuz etkiler ayrıntılı olarak tartışılmıştır. "Cinayet gününü anlattı" (Hürriyet, 08.02.2011) başlığı altında yer alan haberde eski kocanın ağzından aktarılan olaylar -maddi sıkıntılar, erkeksi kıskançlıklar vb- ile cinayet arasında doğrudan bir bağlantı kurulmaktadır. Paşalı'nın kendisinde olduğu gibi, eski eşin sosyo-kültürel özellikleri de suçun kaynağı olarak işaret edilemeyecek kadar Biz'i temsil etmektedir. Durum böyle olunca da eski eşin ruh haline, masum Paşalı'yı öldüren neden olarak işaret edilmektedir. Sorunun bu şekilde konulaştırılması, bir taraftan suçun kişiselleştirilmesine, dolayısıyla münferitleştirilmesine neden olurken diğer taraftan da devletin cinayetteki açık sorumluluğunun kenarda bırakılmasına hizmet etmektedir. Sorunun konulaştırılma biçimi suçun, devletle birlikte Türk,

Sünni-Müslüman, orta sınıf ve erkek Biz’le ilişkisinin, soyut düzlemde ve genel geçer ifadelerle sunulmasına çerçeve oluşturmaktadır.

İlk habere sızan muhalif görüşlerin sesi, dava kararının duyurulduğu “Ayşe Paşalı Davasında Karar Çıktı” (Hürriyet, 12.05.2011) başlıklı ikinci haberde daha baskın hale gelmiştir. Mahkemenin aldığı “örnek” karar ile devlet hatasını telafi etmiş, dolayısıyla devletin sorumluluğu konuşulabilir bir hal almıştır. Haberin girişinde yer alan ve olayı özetleyen “Devlet tarafından koruma altına alınmayan Ayşe Paşalı, eski eşi İstikbal Yetkin tarafından 11 yerinden bıçaklanarak öldürülmüştü” cümlesi, sorunun konulaştırılmasında muhalif söylemin de esas alındığını gösterir niteliktedir. İkinci haberde devletin aldığı “örnek karar” konulaştırılırken ilk haberde imalarla geçirilen devlet ihmali açıkça ifade edilmiştir. Dava sonucunda Paşalı’nın eski kocasına ağır tahrik indirimi uygulanmamış olması, muhalif görüşün talepleriyle uyuşmaktadır. Alışıldık olanın aksine, bu haberde kadın örgütlerine, kurbanın çocuklarına, avukatlarına, üstelik sahip olduğu siyasal görüşleri nedeniyle marjinal sayılan politikacıların ifadelerine yer verilmiştir. Ancak içerdikleri muhalif unsurlara rağmen haberler, Paşalı’nın ölümünün ardındaki eril yapıyı sorunsallaştırmamakta, basitçe katil eski eşe verilen örnek ceza vurgusu ile bütün kadın cinayetlerinde olduğu gibi Paşalı cinayetini de sadece sınıfsal ve etnik aidiyet bağlamında değil katile verilen ceza noktasında da münferitleştirmektedir.

Sonuç

Çalışmanın sonuçları üç grupta toplanabilir. İlki, namus, töre, kadın cinayetleri kategorilerinin oluşturulmasında masum/masum olmayan kadın ikiliğinin kuruculuğuyla ilgilidir. Bu ikilik, her bir kategorinin oluşturulmasında namusun anlamlandırmanın temeli olarak işlev gördüğüne işaret etmektedir. Haber analizleri, benzer biçimde, namusun, cinsel şiddet suçlarının altında yatan dinamik olduğunu gösterir niteliktedir. Zira geleneksel yapı kadar, milliyetçi-modernleştirici ideolojinin öngördüğü modern yapı açısından da namus, aileyi dolayısıyla toplumu düzenleyen ahlaki dizgenin esas bileşenidir. Bu

bileşen, analizde gösterilmeye çalışıldığı gibi yasal düzenlemelere ve yaygın medyadaki hâkim dile sirayet etmiştir.

Haber analizlerinin serilmediği mantık çerçevesinde, bir cinayetin namus, töre veya kadın cinayeti olarak adlandırılmasından önce öldürülen kadının cinsel masumiyetine bakılmalıdır. Namusunu kaybeden, meşru bir namus cinayetine, namusunu kaybetmeyen ise kadın cinayetine kurban gitmektedir. Namus adına işlenmemiş bir cinayetin, namus adına işlenmiş bir cinayetten farklı olarak açıklanmaya ihtiyacı vardır. Çalışma kapsamında ulaşılan ikinci grup sonuç ise bu bağlamda ortaya çıkmaktadır.

Cinayetin kurbanı veya katil Biz'i temsil etmeyen etnik veya dinsel gruplara üye ise, suçun gerekçesi olarak bu grupların kültürel değerlerine, yani töreye işaret edilmektedir. Bu çerçevede, Sünni-Müslüman, orta sınıf ve erkek olan Biz'in işlediği cinayetlerin haklı, Onlar'ın cinayetlerinin ise haksız yere işlendiği söylenmektedir. Sünni-Müslüman, orta sınıf erkekleri cinayete iten, birlikte oldukları kadınların rasyonel aklın ürünü olan evlilik sözleşmesine yaptığı saldırıdır. Adı sadakatsizlik olan bu saldırı, tutkuyla seven her erkeği cinayete itebilecek makul bir nedendir. Namus cinayetlerini töre cinayetlerinden ayırarak meşrulaştıran bu çerçeve, sadakatini koruduğu halde öldürülen kentli, eğitimli ve orta sınıf kadınlara ilişkin vakaları açıklamada yetersiz kalmıştır. Hegemonik söylem, bu yetersizliği aşmak için muhalif söylemin bir ürünü olan kadın cinayetleri adlandırmasına başvurmuştur. Bu boyut çalışma kapsamında ulaşılan üçüncü grup sonuçlara işaret etmektedir.

Kadın cinayetleri adlandırması, yaratıcısı olan kadın hareketinin öngördüğünden farklı olarak, namus/töre cinayetleri ayrımını ortadan kaldırmamış aksine bu ayrımı ve ayırmada içerilen cinsiyetçi, milliyetçi, oryantalist çelişkileri derinleştirmiştir. Cinayetin namus veya töre adı altında tartışılmıyor olması, hegemonik bakışı yeni bir adlandırma arayışına itmiştir. Kadın cinayetleri istisna cinayetlerin ya da kadın katliamı ve namus arasındaki derin bağı ortaya çıkartan durumların adlandırılması için iyi bir seçenektir.

Toplumunu kadın cinselliğine ve doğurganlığına yaptığı müdahaleler üzerinden düzenleyen namus, gelenekselden moderne Türkiye'deki tüm ataerkil yapıların kurucu normunu, çekirdeğini oluşturmaktadır. Devletin resmi organları gibi ataerkil yapının diğer kurumları süregiden ataerkil yapıyı korumak için namusun korunması gerektiğinin bilincindedir. Bu bilinç, aynı zamanda namusu olumsuz bir kavram olarak tartışmaya açmaya karşı direncin de nedenidir. Kadına yönelik öldürücü şiddetin töre veya kadın cinayeti olarak adlandırılması, namusun katlin nedeni olarak tartışılma olasılığını ortadan kaldırmaktadır.

Kaynakça

- Arat, Yeşim (1999). "Türkiye’de Modernleşme Projesi ve Kadınlar." Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik. Sibel Bozdağ ve Reşat Kasaba (der.) içinde. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Berktaş, Fatmagül (1998). "Cumhuriyet’in 75. Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak." 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler. Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu (ed.) içinde. İstanbul: Tarih Vakfı. 1- 13.
- Bora, Tanıl (2005). "Analar, Bacılar, Orosular: Türk Milliyetçi- Muhafazakar Söyleminde Kadın." Şerif Mardin’e Armağan. A. Öncü ve O. Tekelioğlu (der.) içinde. İstanbul: İletişim. 241- 281.
- Bourdieu, Pierre (1966). "The Sentiment of Honour in Kabyle Society." Honour and Shame: The Values of Mediterranean Society. J.G. Peristiany (der.) içinde. Chicago: The University of Chicago. 228- 230.
- Cumhuriyet Kadınları Derneği (2005). "Türk Ceza Kanunu Kadınlara Neler Getiriyor". Ankara: ÇESAV.
- Çağlayan, Handan (2007). Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar: Kürt Hareketinde Kadınlar ve Kadın Kimliğinin Oluşumu. İstanbul: İletişim.
- Delaney, Carol (2001). Tohum ve Toprak. Çev., Selda Somuncuoğlu. Ankara: İletişim.
- Dijk, Teun Van (2003). "Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım." Söylem ve İdeoloji. Barış Çoban (der.) içinde. Ankara: Su. 13- 113.
- Dijk, Teun Van (2010). "Söylem ve İktidar." Nefret Suçları ve Nefret Söylemi. Ayşe Çavdar ve Aylin B. Yıldırım (der.) içinde. İstanbul: Hrant Dink Vakfı. 9- 41.
- Durakbaşı, Ayşe (1998). "Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve Münevver Erkekler." 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu (ed.) içinde. İstanbul: Tarih Vakfı. 29- 51.
- Ercan, Hülya (2005). "Türkiye’deki Gazetelerde Cinsellik." Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Türk HIV Dergisi. 8 (2) 36: 61- 69.
- Ergil, Doğu (1980). Türkiye’de Terör ve Şiddet. Ankara: Turhan.
- Faraç, Mehmet (2004). Töre Kıskaçında Kadın. İstanbul: Güniz.
- Hall, Stuart (1996). The West and the Rest: Introduction to Modern Societies. Thompson: Blackwell.

- İlkkaracan, Pınar (2003). "Türkiye'nin Doğu Bölgelerinde Kadın Cinselliği Bağlamının İncelenmesi." Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik. Pınar İlkkaracan (der) içinde. İstanbul: İletişim. 133- 151.
- İnal, Ayşe (1997) "Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış: Temel Sorunlar ve Örnek Çalışmalar." A.Ü.İLEF Yıllık'94:135- 165.
- Kadioğlu, Ayşe (1998). "Cinselliğin İnkarı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları." 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler. Ayşe Bertkay Hacımirazoğlu (der.) içinde. İstanbul: Tarih Vakfı. 89- 101.
- Kandiyoti, Deniz (1997). Cariyeler Bacılar Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler. Çev., Aksu Bora. İstanbul: Metis.
- Koçacıoğlu, Dicle (2007) "Gelenek söylemleri ve iktidarın doğallaşması: namus cinayetleri örneği" Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar: 3. 117- 145.
- Köker, Eser ve Doğanay, Ülkü (2010). Irkçı değilim ama: Yazılı Basında Irkçı-Ayrımcı Söylemler. Ankara: İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP).
- Köse, Aynur (2011). "Türk Basınında Kadın: 2010 Türkiye'sinde Sosyal Haklar Açısından Kadınların Temsili." www.sosyalhaklar.net/2011/bildiri/kose.pdf. Erişim tarihi: 04.10.2012.
- Mater, Nadire ve İpek Çalışlar (2007). "Medyadaki Durumu Tersine Çevirmek." Medya ve Toplum. Seveda Alankuş (der.) içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı. 149- 167.
- Mora, Necla (2010). "Haber ve Haber Söylemi (2)." <http://www.dorduncukuvvetmedya.net>. Erişim tarihi: 10.05.2010.
- Ova, Nalan ve A. Nevin Yıldız Tahincioğlu (2007). "Bir Alternatif Fenimist Medya Örneği Olarak Roza Dergisi'nin Karşıt Kamusal Alan Oluşturma Potansiyeli." 10. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi. Özetli Yayınlanmış Bildiri.
- Özkan, Hande (2002). "Türkiye'de Tek Parti Dönemi Coğrafya ve Mekan Anlayışları: Yatay bir dönemlendirme denemesi." Toplum ve Bilim. 94: 143- 175.
- Peristiany, J.G.(1966). "Honour And Shame in a Cypriot Highland Village." Honour and Shame: the Values of Mediterranean Society. J. G. Peristiany (der.) içinde. Chicago: The University of Chicago. 9- 12.

- Pervizat, Leyla (2005). Uluslararası İnsan Hakları Bağlamında Namus Cinayetleri: Kavramsal ve Hukuksal Boyutu ve Türkiye Özelinin Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler BD Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Rivers, Julian Pitt (1966). "Honour and Social Status." Honour and Shame: the Values of Mediterranean Society. J. G. Peristiany (der.) içinde. Chicago: The University of Chicago. 22- 48.
- Sancar, Serpil (2004). "Otoriter Türk Modernleşmesinin Cinsiyet Rejimi." Doğu Batı. 29: 97-110.
- Sirman, Nükhet (2002). "Kadınların Milleti." Modern Türkiye'de Siyasi Düşünceler: Milliyetçilik. Cilt 4. Tanıl Bora (der.) içinde. İstanbul: İletişim. 226- 245.
- Sirman, Nükhet (2006). "Akrabalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge Sonrası Koşullarda Namus-Türkiye Örneği." Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar. Mojab. S. vd. (der.) içinde. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi. 43- 63.
- Sirman, Nükhet (2007). "Kürtlerle Dans." Kültür ve Siyasette Fenimist Yaklaşımlar Dergisi: 2. 119-125.
- Tezcan, Mahmut (2003). Türkiye'de Töre (Namus) Cinayetleri. Ankara: Naturel.
- Ülkü, Güler (2004). "Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi." Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi. Çiler Dursun (der.). Ankara: Elips Kitap. 374- 385.
- Yıldız Tahincioğlu, A. Nevin (2010). "Namus Cinayetleri Üzerinden Yapılan Cinsiyetçilik ve Milliyetçiliğin Köşe Yazılarına Yansıması." Mülkiye. XXXIV: 225- 255.
- Yıldız Tahincioğlu, A. Nevin (2011). Namusun Halleri. İstanbul: Postiga.
- Yirmibeşoğlu, Vildan (2007). Toprağa Düşen Sevdalar/Töre ve Namus Gerekeşisiyle İşlenen Cinayetler. İstanbul: Hürriyet.
- Yuval-Davis, Nira (1998). "Gender and Nation." Women, Ethnicity and Nationalism. Rick Wilford vd. (der.) içinde. London: Routledge. 23- 24.

Gazete Haberleri

6,5 aylık hamile eşini sokak ortasında öldürdü (Hürriyet, 17.11.2008)

O kocaya ağır tahrik indirimi (Hürriyet, 05.08.2012)

10 Günlük evli çifte kanlı infaz (Hürriyet, 12.12.2010)

Farklı din cinayetine “töre”den çifte müebbet (Hürriyet, 17.04.2012)

Cinayet gününü anlattı (Hürriyet, 8.02.2011)

Ayşe Paşalı Davasında Karar Çıktı (Hürriyet, 12.05.2011)